

İran'da Benzin Zammı Protestoları Nereye Gidiyor?

2017 yılında çıkan gösterilerde de gördüğümüz ve bildiğimiz gibi zahirde Amerikan'ın yaptırım kararlarıyla paralarının değeri gittikçe düşmüş ve enflasyon tavana çıkmış olması sebebiyle gösteriler ekonomik sebeplerle vuku bulup Meşhed'te ortaya çıkmıştı. Sonra bu durum rejim aleyhine gösterilere dönmüştü ama rejim bunu fırsat olarak kullanmış ve devamında hem devlet içindeki çatlakları hem de potansiyel göstericileri kontrol altına almıştı. Ayrıca bu gösteriler bir iç muhabe şeklinde de yorumlanmıştı.

Cuma günü(15 Kasım) alınan ve ilan edilen benzin zammı kararlarıyla başlayan gösterilerde yine bir ekonomik neden çerçevesinde yüz bulmuştur. Olaylara zemin hazırlayan zam açıklamasında; 1000 Tümen (50 kuruş) olan 1 lt benzin fiyatının 2000 Tümen(1 lira) ve 60 litre sınırı aşıncı da 3000(1.5 lira) ayrıca süper benzin fiyatı da 3500 Tümen(1.75 lira) olarak belirlenmişti. Zam uygulaması İran'ı tekrar bir kargaşanın içine sürüklemiştir.

Bilindiği üzere İran'da 0.50 lt su 1500-2000 Tümen(0.75-1 lira) iken bir lt benzin 1000 Tümendir. Ama yapılan son zam açıklaması artık benzinin bile 2-3 katına çıktığı ve bunun da petrol zengini bir ülke içinde doğal olarak bir halk hareketine sebep olduğu görülmüştür. Akabinde gösteriler yine devlet aleyhine ve *Hamaney'e ölüm* sloganlarına ve onun fotoğrafının yakılmasına ve hatta Kürdistan'da İran bayrağının yakılmasına kadar ilerledi. Göstericiler bankalar ve benzin istasyonları dahil birçok yeri yakıp yıkıp ateşe vermişlerdir. Bu olayların üzerine Hamaney bunların şer odaklarının bir isteği olduğunu ve yakılıp yıkılan yerlerinde milletin malı olduğunu ifade etmiş ve bundan sadece şer odaklarının mutluluk duyduğunu ifade etmiştir.

Son zamanlarda Ruhani'nin dini lider ve rejimin diğer dinamikleri tarafından sürekli eleştirilmesi ve aldığı kararların genelde onaylanmaması sebebiyle de devletin hükümetle olan sıkıntısını aşkar etmektedir ve bu da elbette ki bu gösterilerin devletin bir güdümü ile olması muhtemel olan bir durum olarak görülmesi mümkün olsa da alınan kararların bir devlet aklıyla alınmış olduğu ve sonrasında Hamaney'inde açıklamasında bu mevzu da ihtisas sahibi olmadığını ama bu kararların 3 kurum; *Cumhurbaşkanlığına bağlı Ekonomik Koordinasyon Yüksek Konseyi, Parlamento Sözcülüğü ve Adalet Bakanlığı* tarafından onaylanarak yürürlüğe girdiğini ve bunu da desteklediğini ifade etmişti. Ruhani ise halkın bir ekonomik baskı altında olduğunu ifade etmiş ve ayrıca bu gelirlerin 16 milyon kişiye dağıtılacağını ifade edip sonrasında Ruhani pazar günü(17 Kasım) itibarıyla de yaptığı açıklamada bu zamlarla yoksulluk sınırı altında olan vatandaşlara yardım etmek amacıyla yapıldığını ve ifade etmişti ve bundan kendilerinin hiçbir faydası olmayacağını bir riyal dahi çepelerine girmeyeceğini ifade edip derhal bu yardımlara başlanacağını bildirdi. Ayrıca devlet sözcüsü Ali Rabii de bu gelirlerin 18 milyon muhtaç aileye dağıtılacağını ifade etmiştir. Buna ilaveten Cumhurbaşkanlığı Daire Başkanı Mahmud Vaizi'de bu kararların sistemdeki tüm sorumluların teyidiyle alındığını ifade etmiştir. Vaizi'nin bu açıklaması aslında bunu bir hükümet politikası olmadığını göstermektedir ki bu da devletin bütün kademelerinin bu kararlardan sorumlu olduğunu ifade etmiştir.

Diğer taraftan İslami Şura Meclisnin milletvekilleri de zam kararının lağvedilmesiyle ilgili olarak bir tasarı sundukları yalnız karşı Hamaney'in destek açıklamasından sonra bu tasarımı geri çektikleri bildirildi.

¹ Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Şuanda İran'ın yaklaşık 100 farklı noktasında devam eden gösterilere karşı yapılan müdahalelerde ise resmi kaynaklara göre 3 ölü olduğu ifade edilmesine karşın gayri resmi kaynaklarda ise ölü sayısının 40'tan fazla olduğu ve 1000 civarında kişinin de derdest edildiği yönünde açıklamalar var. Buna ek olarak İran devleti internet erişiminde 24 saat için kesme kararını alıp göstericilerin birbirleriyle irtibat halinde olmalarını engellemektedir.

Buna mukabil Tahran üniversitesi öğrencilerinden de destek açıklamaları gelmiş ve sloganları "Benzin daha pahalı oldu- Fakir daha da fakirleşti" ve "Petrol parası kayboldu- Besic'in² parası oldu" diye sloganlarla da desteklerini ifade ettiler.

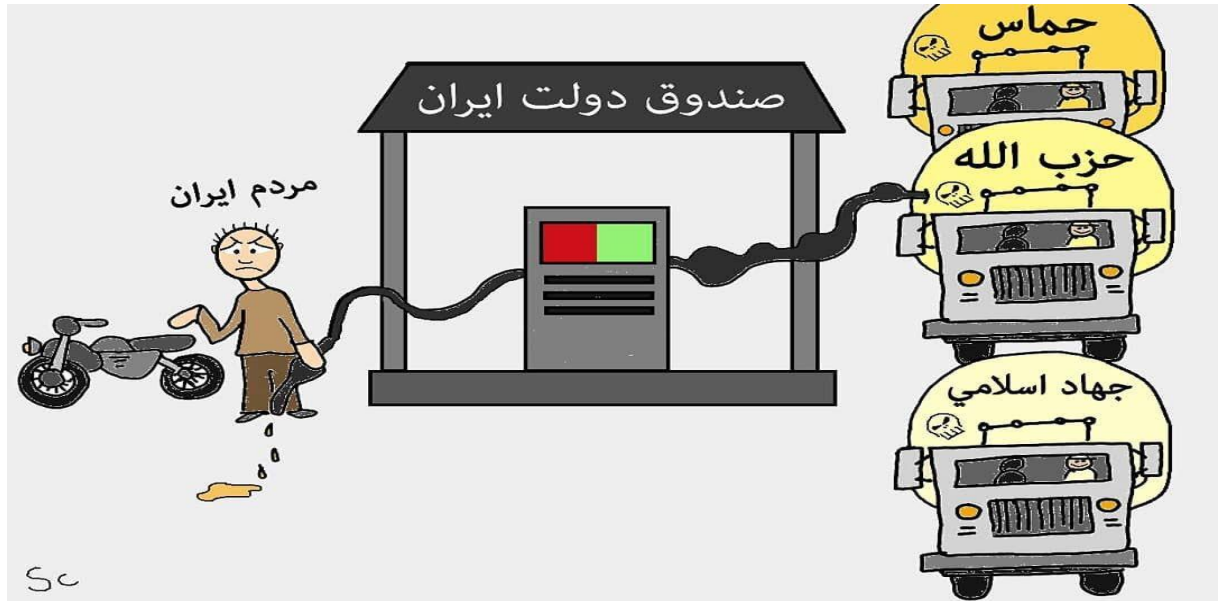
Diğer taraftan Beyaz Saray göstericilere destek verdiğini ilan etmiştir bunun neye sebebiyet vereceği konusu önceki olaylarda görülmüştür. Desteğin rejim lehine bir sonuç verdiği ve gösterilerin son bulmasına yaradığı yani milletin birleşmesine sebep olduğu görülmüştür. Şu anda da aynı durumun olması muhtemeldir ve bu elbetteki İslami Devlet'in bunu bir propaganda aracı olarak kullanmasına ve Hamaney'in dediğini desteklemesine sebep olduğu görülebilir.

Amerikan'ın sesi twitter hesabından Macron ve Trump'ın bugün 18 Kasım günü İran'daki vaziyet hakkında görüştüğü ifade edilmiş ve ayrıca göstericilerin şiarlarının "mollalar kaybolmalı ki Rıza Şah'ın ruhu rahat olsun" şeklinde bir söylemleri ve istekleri olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca bugün(18 Kasım) itibarıyla hala internet bağlantısının kesik olduğu ifade edilmiştir.

ABD'nin Almanya büyükelçisi de Twitter hesabı üzerinden Beyaz Saray ve dışişleri başkanlığıyla temasları olduğunu ve İran halkına yardım konusunda herkesin hemfikir olduğunu ifade edip İran halkı bu rejimden çok çekti diye deeklemiştir.

Pompeo'da "Ben Pompeo ve İran halkı için varım ve ABD sizin sesinizi duyuyor ve sizi koruyor ve ABD sizinle" diye ifade etmiştir.

İsrail ise Twitter üzerinden bir resim paylaşıp İran'ın devlet kasasından Hamas'a, Hizbullah'a ve İslami Cihad'a oluk oluk akan paraya karşı İran vatandaşına hiçbir şey akmadığı gösterilmiştir. Ayrıca şunu eklemiştirler zam kararının Hizbullah ve İslami Cihad'a yarayacağını ve gelirlerinin oraya akacağını ifade etmişlerdir.

² iran'ın bir nevi gizli polis teşkilatı

Bu gösterilerin devletin içindeki etnik grupların bir patlaması olduğunu düşünülmesi abesle iştiğal olma anlamına gelmektedir çünkü şunda İran'da yüksek düzeyde bir fakirlik olması ve insanların geçimlerini sağlamak için bilhassa Tahran'da tüm aile bireyleri çalışmakta ve ona rağmen yine de geçimlerini sağlamakta zorlandıkları ve buna mukabil çocuk bile yapmadıkları gayet net bir şekilde görülebilir.

İran'da başta Tahran olmak üzere diğer birçok şehirde yaptığımız mülakatlarda insanların sürekli özgürlük istedikleri ve en önemlisi de bir ekonomik refah istedikleri görülmüştür. Bilakis kimse biz devletimizi diğer devletlere teslim edelim anlayışı yada bir parçalama meselesi olmadığı görülmüş ve birçok etnik grubun kabul ettiği ve hemfikir olduğu mesele **ekonomik refah ve özgürlük**. Özgürlük alanında son ekonomik buhranlar dolayısıyla İran devleti de insanlara bazı haklar tanımış ve bunun da insanları bir nebze olsun rahatlatmasını düşündüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca son olayların ekonomik temelli olması İran halkının sürekli Molla Rejiminin paralarını çaldıklarını ve kendi halkına bir yatırımda bulunmamasına karşın Irak , Suriye, Yemen ve Lübnan'a para aktarmasını eleştirmektedir ve dış operasyonlarına destek vermedikleri görülmektedir.

İran'a bakılınca benzinin çok büyük bir önemi olduğu rahatlıkla görülebilir ve bunun hayatın her alanında görebilmeniz mümkündür örneğin çoğu kişinin özel aracı var ve toplu taşıma metro ve metrobüs dışında yok denecek kadar az bundan mütevellit insanlar genelde taksiye binerek ya iş yerlerine yada evlerine gitmekteler çoğu kişi iş çıkışı taksicilik yapmaktadır hatta işi olmayan vatandaşlarda sabahtan akşama kadar direksiyon başında şahsi araçlarıyla yolcu taşımacılığı yapmaktalar. Bu da benzinin ne denli önemli olduğunu ifade edebilmektedir hakeza İran'ın ekonomisinin de ciddi düzeyde petrol satışı üzerinden döndüğünü görmekteyiz yani hem mikro hemde makro düzeyde İran'da petrolün ehemmiyetinin büyüklüğü tahminlerimizin ötesinde olduğunu görebiliriz. Zaten İran'ın ekonomik düşünce ve faaliyet yönünün önemli bölümünün Basra Körfezine dönük olması da buna örnek gösterilebilir.

İster göstericilere çok sert davranılması olsun ister olayların rejim aleyhine dönmesi ve birçok şehirde olayların yayılması elbette ki düşündürücüdür ama olayların kontrolden çıktığını düşünmek doğru değildir. Ayrıca İran devleti halkın hem birbirleriyle ve hemde diğer devletlerle olan bağlantılarını koparıp içerde olan olayları sessiz sedasız bir şekilde halletmeye çalışmaktadır ve dışarıya kesin bir bilgi verilmesine de engel olmaktadır.

2009 seçimleri akabinde de gerçekleşen olaylar neticesinde büyük olaylar olmuş olmasına rağmen İran devleti gösterileri sert bir bastırılmış ve birçok kişiden de götürüldüklerinden sonra da haber alınmadığı halk arasında dillendirilmektedir işte bu halk arasındaki ve devlet içindeki tehlikeli grupların baypas ameliyatının güzel bir örneği olarak rahatlıkla görülebilir şunda da aynı şeyin olması olağanüstü değil gayet olağan bir durum olarak görülmelidir.

Sonuç olarak bakacak olursak İran'ın şunda ekonomik bir buhranda olmasının sebebi halk arasında dillendirilen düşüncesi şu şekilde mollalar çalışıyor çırpıyor ve İran devleti diğer devletlere ve gruplara para akıtıyor bu da ülkede maddi bir buhrana dönüşüyor bunun sonucunda böyle olayların ortaya çıkacağı herkes tarafından bilinmektedir ve sürekli halkını göz altında tutan İran devleti içinde bu durumun böyle düşünülmesi elbette doğaldır. Bundan dolayı gösterilerin önceki olaylardaki gibi bazı popüler medya simalarımızın ifade etmiş oldukları gibi bu bir darbe girişimi falan değil aslında tam aksine İran devletinin bunu öyle dillendirmeye çalışıyor olmasıdır ama kontrolü elinde tutup bunu fırsata çevirip halk içindeki gizlenmiş ve kendisine tehlike arz edecek muhalifleri bu vasıtayla ortaya çıkarıp temizleme fırsatı bulmaktadır. Bu bir politika olarak kabul edileceği gibi bir stratejik hamle olarakta kabul edilebilir. Diğer açıdan da bakılırsa ülkenin artık sınır dışındaki operasyonlar için

yaptırımlar sonucu kaynaklarının yavaş yavaş tükendiğinin ve artık bu tür yollarla desteğini devam ettirmeye çalıştığı da görülebilir.

En büyük desteğin ABD'den gelmiş olması da İran halkının birbirine kenetlenmesine ve tek vücut olarak onlara karşı duracağına bir sinyalini de vermektedir. Çünkü hepimizin malumudur ki ABD bir işi yapacaksa bunu açıktan değil gizliden yapmaktadır ve sessiz sedasız bir devrimle aynı 1953 yılında Musaddık'a yaptığı darbe gibi bir darbe yapıp bunu halledebilirdi ama şuanda Twitter üzerinden Farsça yayınlar yaparak destek vermesi çok manidar olup ülke içinde ne kadar da pasif olduğunu ve oradaki insanlardan bir şeyler umduğunu gösterir denebilir ama aslında bir nevi gerçekteki niyetinde ne olduğunu ortaya koyduğunu görebilmekteyiz.

Düşünmemiz gereken en önemli durum İran'da güçlü bir rejim var ve bu rejim hala ayakta ve halkına karşı sık sık demir yumruğunu gösterip hem içeriye hemde dışarıya bir gözdağı vermeye çalışmaktadır ister kabul edilsin yada edilmesin İran rejimin kısa vadede yıkılacağını düşünen kesimler yanılmaktadır çünkü rejim gücünü sürekli yenilemekte ve daha da artırmaktadır ve halkı da sürekli baskı altında tutmaktadır. Şuanda da istikrarlı bir İran'ın aslında Hamaney'in şer odakları olarak ifade etmiş olduğu kesimin işine yaramaktadır. Bundan dolayı da dış etkiler İslami rejimin lehine olmaktadır.